

Mevrouw Ingrid Lieten
Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams
minister van Innovatie, Overheidsinvesteringen, Media en
Armoedebestrijding
Martelaarsplein 19
1000 Brussel

Uw contactpersoon

Noemi De Clercq

E-mail

noemi.declercq@cjsm.vlaanderen.be

Telefoon

02 553 42 35

Uw bericht van

-

Ons kenmerk

ASCW/VOLC/NDC...

Uw kenmerk

-

Bijlagen

-

Brussel

10.11.2011

VGT op de VRT

Geachte mevrouw de Minister,

Op deze manier wou ik u namens de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal (VGT) van harte feliciteren met de duidelijke aandacht die er besteed werd en wordt aan VGT in de resolutie omtrent de nieuwe Beheersovereenkomst 2012 – 2016 met de VRT ("30° de toegankelijkheid van het VRT-aanbod wordt gewaarborgd door concrete en ambitieuze afspraken te maken inzake ondertiteling, audiodescriptie en gebarentaal;") en in de nieuwe Beheersovereenkomst (p. 16-17) zelf:

6.1.2.2 Diversiteit en doelgroepenbeleid

(...)

SD4: De VRT moet een zo groot mogelijk en gevarieerd publiek bereiken. In het bijzonder moet de VRT jongeren, nieuwe Vlamingen en mensen met een auditieve/visuele beperking beter bereiken en de band tussen deze groepen en de openbare omroep versterken door het aanbod beter af te stemmen op de behoeften van deze groepen.

(...)

OD4.3: De VRT moet haar aanbod ook toegankelijk maken voor personen met een auditieve/visuele beperking. De VRT biedt hiervoor het volgende aan:

- (...)

• *Voor doven en slechthorenden:*

O T888 Teletekstondertiteling: 95% van de programma's, uitgezonderd hosting, tralering en commerciële communicatie, wordt ondertiteld. Daarbinnen worden de nieuws- en duidingsprogramma's 100% ondertiteld tegen eind 2014. De VRT hanteert daartoe een stappenplan met tussentijdse streefcijfers en stelt de beschikbare ondertitels ook beschikbaar op andere platformen tegen eind 2014.

O Gebarentaal: het journaal van 19u en het Ketnet-journaal worden via het open internet met gebarentaal aangeboden binnen het jaar na de inwerkingtreding van deze overeenkomst. Dit signaal wordt ook digitaal aangeboden aan de distributeurs die de service ook via interactieve digitale televisie kunnen verspreiden. Het weekoverzicht van het Ketnet-journaal wordt via TV met gebarentaal aangeboden binnen het jaar na de inwerkingtreding van deze overeenkomst.

Zoals gezegd zijn we verheugd over het feit dat er aandacht is voor het toegankelijk maken van nieuwsprogramma's via VGT. Dit is ook in lijn met het advies dat de Adviescommissie VGT zelf geschreven heeft in februari 2011. Naar aanleiding van de evaluatie van de testweek van 19 tot 23 september 2012 omtrent het tolken naar VGT van het 19u-journaal /Karrewiet en de recente beslissing van de VRT die op basis daarvan genomen werd, wilden we toch graag enkele bedenkingen/vragen uiten.

Met betrekking tot het toegankelijk maken van de media werden in het advies van de Adviescommissie twee prioriteiten naar voren geschoven:

- (1) Voor (jong-)volwassenen vraagt de commissie aansluitend op het journaal van 19u een samenvatting van een vijftal minuten in Vlaamse Gebarentaal door een dove presentator met een Nederlandse voice-over / met Nederlandse ondertiteling (eventueel op het tweede net). Hier wordt de voorkeur aan gegeven boven een rechtstreekse vertolking van het journaal in Vlaamse Gebarentaal.
- (2) Voor de categorie van 8 tot 12-jarigen (NT) pleit de commissie voor een integratie van een Dove presentator in het programma Karrewiet. Binnen deze leeftijdsgroep bevindt zich in elk geval een groot aantal dove jongeren voor wie ondertiteling Karrewiet nog niet voldoende toegankelijk maakt. Een dove presentator is voor de dove (pre)-adolescent ook een belangrijk rolmodel voor taalkundige en culturele identificatie.

Het bovenstaand advies werd tijdens de testweek niet volledig gevolgd. Zo werd er voor het 19u- journaal gekozen om de ene dag een horende en de andere dag een dove tolk VGT in te zetten. Hierbij koos men dus voor "vertolking" van het journaal, wat andere vaardigheden, technische aanpassingen en voorbereidingen vraagt dan het presenteren van een programma in VGT. Bovendien werken een horende en dove tolk op een totaal andere manier en daar is in de testweek te weinig aandacht naar uitgegaan.

Het voordeel van een horende tolk VGT is dat dit voor de VRT zelf gemakkelijker werkt aangezien de tolk rechtstreeks de gesproken input kan tolken. Bovendien hebben tolken VGT in Vlaanderen een diploma verworven na een opleiding (op dit moment HOKT-SP, dus graduaatsniveau), maar tegelijkertijd dient er vermeld te worden dat deze opleiding eerder voorbereidt op het gemeenschapstolken en (nog) niet op het niveau van "hoog gekwalificeerde tolk" (zoals vermeld in het beroepscompetentieprofiel van de SERV) wat nodig is voor het journaaltolken. Bovendien beheersen tolken VGT de Vlaamse Gebarentaal niet altijd op een voldoende gevorderd niveau: in termen van het Europees Referentiekader voor Talen zouden tolken VGT aan het einde van hun opleiding het B2-niveau hebben, terwijl van een kwalitatief hoogstaande tolk een niveau C2 verwacht wordt. Even problematisch is dat een horende tolk VGT in een setting zoals bij het 19u-journaal niet naar zijn/haar moedertaal tolkt (tenzij de tolk een CODA – Child of Deaf Adults – is) en dus ook niet naar de taal van de gemeenschap waarin hij of zij opgegroeid is en dagelijks vertoeft. Het gevolg is dat er vaak beïnvloeding vanuit het Nederlands is op de VGT van de tolk en de vertolking ook op andere vlakken niet optimaal gebeurt. Verder hebben horende tolken VGT door hun culturele status (en ondanks hun opleiding) vaak niet de mogelijkheid om iets op zo'n manier te tolken dat dit voor een doof publiek moeiteloos begrijpbaar wordt. Dit is zeker voor het tolken van het TV-journaal problematisch, omdat dit getolkt wordt voor een heel divers doof gebarentalig publiek. Daarnaast is een kwalitatief hoogstaande simultane vertolking sowieso bijzonder moeilijk en een vertolking van het TV-journaal (waarin geen aanpassingen kunnen gebeuren naar het feit dat er getolkt wordt – door bijvoorbeeld wat trager te spreken of eens te hernemen indien nodig voor de tolk) is nog een extra uitdaging. Voor een uitzending van 40 minuten zijn dan ook minstens twee tolken nodig die bovendien in team moeten kunnen tolken om elkaar te ondersteunen. Je kan immers onmogelijk van één persoon verwachten dat die gedurende 40 minuten onafgebroken simultaan tolken op dit niveau aan kan. Verder is een degelijke voorbereiding (met voldoende voorbereidingstijd en teksten) een absolute noodzaak.

Zoals gezegd werkt een dove tolk VGT op een totaal andere manier aangezien hij/zij in de meeste gevallen werkt vanaf de autocue. Ook hier is het essentieel dat de tolk de teksten en beelden zo veel mogelijk op voorhand kan doornemen. Het grote voordeel van een dove tolk VGT is dat hij/zij naar zijn/haar moedertaal of eerste taal tolkt, waardoor de afstand tussen de output van de tolk en de taal zoals gebruikt door de Dovengemeenschap in Vlaanderen veel kleiner is. Omdat de dove tolk de VGT beheerst op moedertaalniveau, kan hij/zij zich meer concentreren op het tolkproces zelf en op het begrijpbaar overbrengen van de informatie. Bovendien weet een dove tolk door zijn/haar culturele status en vaak levenslange omgang binnen de Dovengemeenschap hoe een boodschap op zo'n manier overgebracht moet worden dat deze door een doof publiek ook effectief begrepen wordt. Dit zorgt voor een veel grotere identificatie van het dove publiek met de dove tolk, en als gevolg daarvan een hogere begrijpbaarheid van de informatie. Het grote nadeel is dat een dove tolk enkel van een autocue kan werken waardoor de teksten op voorhand klaar moeten zijn. Indien dat niet het geval is (bv. bij live interviews) is de dove tolk afhankelijk van een horende relay-tolk die wat hij/zij hoort naar VGT tolkt zodat de dove tolk die informatie als input krijgt. De dove tolk is op dat moment sterk afhankelijk van de kwaliteit van de input die hij/zij krijgt. Gezien relay-tolken in de huidige tolkopleidingen niet aan bod komt, is dit ook voor de relay-tolk een volledig nieuw domein. Het hoeft geen betoog dat een dergelijke dubbele vertolking zeer gemakkelijk tot kwaliteitsverlies kan leiden. Ook bij het werken met een dove tolk geldt uiteraard dat voor een zo goed mogelijk resultaat er twee tolken nodig zijn die elkaar afwisselen, en dat er voldoende voorbereidingstijd voorzien moet worden. Een ander nadeel is dat er voor dove tolken, hoewel ze over hoogstaande intrinsieke linguïstische en culturele vaardigheden beschikken in VGT, op dit moment geen formele tolkopleiding bestaat waar ze deze vaardigheden kunnen uitbreiden met Nederlandse taalvaardigheid, tolkvaardigheden en andere tolktechnische competenties.

Door deze verschillende manieren van werken zijn er tijdens de testweek dus twee zaken met elkaar vergeleken die eigenlijk niet te vergelijken zijn. Om al deze redenen was dan ook door de commissie voorgesteld om (in elk geval voorlopig, in afwachting van beter uitgebouwde opleidingen) een aansluitende samenvatting van het journaal uit te zenden zoals in bovenstaand advies. Dergelijke formats bestaan ook al in het buitenland. We begrijpen niet goed waarom men daar niet op ingegaan is in de testweek waar men dit format ook had kunnen testen.

De VRT besliste intussen, na evaluatie van de testweek, om voor het 19u- journaal vier horende tolken te selecteren die in 2012 van start kunnen gaan. Het zou wegens technische problemen niet mogelijk zijn om dove tolken aan te werven. Het is ons ten eerste niet duidelijk waarom men de voorkeur heeft gegeven aan tolken boven een aansluitende samenvatting. We zouden dan ook graag vernemen waarom deze optie niet weerhouden werd. Ten tweede: uit wat hierboven beschreven werd, is voldoende duidelijk geworden wat de problemen zijn met horende tolken (tolken naar een vreemde taal, geen culturele identificatie, onvoldoende opgeleid). Ook gezien het belang dat de VRT zelf hecht aan kwaliteit en taalnorbepalende functie (die uiteraard ook geldt voor VGT) lijkt het ons dan ook geen verantwoorde beslissing om horende tolken in te schakelen. Een dergelijke norm wordt uiteraard beter uitgedragen door iemand die VGT als eerste taal gebruikt, niet door vreemdetalereiders. De VRT is zich ten eerste bewust van het belang van een goed standaardtaalg Nederlands door nieuwslezers, presentatoren e.d.m. ten nadele van bijvoorbeeld tussentalig gebruik of NT2. Vooral dat laatste is vergelijkbaar met de situatie van horende tolken die VGT ook als een tweede of vreemde taal beheersen.

De commissie adviseert dan ook om voorlopig niemand aan te werven voor het 19u-journaal, en van nu tot januari 2013 (wanneer volgens de beheersovereenkomst het nieuws in VGT aangeboden moet worden) te investeren in de opleiding van dove tolken. Zij beschikken immers over de intrinsieke vaardigheden nodig voor deze functie, maar door de specifieke tolksetting moeten zij eerst voldoende voorbereid en opgeleid worden. Voor live-situaties en voor wanneer de teksten op de autocue niet tijdig klaar kunnen zijn, blijven relay-tolken nodig. Ook zij moeten hiervoor opgeleid en voorbereid worden samen met de dove tolken. De commissie is zeker bereid om samen met de VRT te bekijken hoe deze opleiding voor dove tolken en relay-tolken het beste uitgebouwd kan worden. Bovendien geeft dit uitstel de VRT de tijd om de technische belemmeringen bij het inzetten van dove tolken weg te werken.

Wat betreft Karrewiet had de Adviescommissie de voorkeur gegeven aan een jonge Dove presentator (als rolmodel), maar we begrijpen dat dit niet haalbaar is en dat men ook hier de voorkeur geeft aan vertolking. Hier is het natuurlijk wel zo dat het niveau lager ligt en dat de job dan ook veel haalbaarder is. Bovendien zijn bij het weekoverzicht van het Ketnet-journaal alle teksten reeds (op autocue) beschikbaar waardoor een degelijke voorbereiding kan gebeuren. Omwille van het feit dat dove jongeren nood hebben aan duidelijke publieke rolmodellen vragen wij uitdrukkelijk om hiervoor een dove tolk in te schakelen. De commissie zal de VRT adviseren over de beste manier om hiervoor een geschikte dove tolk te vinden.

Ten slotte willen we nog meegeven dat we het jammer vinden dat er geen mogelijkheid gevonden is tot het uitzenden van de door de Adviescommissie VGT geadviseerde gemeenschapsmedia voor volwassenen en jongeren (een programma van ongeveer een half uur per week in prime time voor en door Dove gebarentaligen, dus met als voertaal VGT). We begrijpen dat daar nu geen beleidsruimte voor is maar hopen dat dit in een volgende beheersovereenkomst wel meegenomen kan worden.

Hopend dat er gevolg gegeven kan worden aan deze bedenkingen en vragen verblijf ik namens de Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal.

Met de meeste hoogachting,

Prof. dr. Mieke Van Herreweghe

Voorzitter Adviescommissie Vlaamse Gebarentaal